

Predgovor

Često se dešava da zapadni znanstveni radnici i stručni savjetnici imaju poteškoća da se prilagode srednjoevropskom i istočnoevropskom kontekstu kad nude stručnu pomoć u ovoj regiji. Ujedno, oni prosvjetni radnici i pedagozi koji se nisu socijalizirali na sretnijoj strani “željezne zavjese” često smatraju da je stručna pomoć pokatkad irelevantna. S druge strane, čak ni “jezik” koji se koristi u zapadnim analizama javne politike često nije razumljiv onima koji nikad nisu morali razmišljati o obrazovnim problemima u terminima kao što su efikasnost troškova, održivost ili prosvjetno-pedagoška odgovornost. Čitavu deceniju nakon kolapsa istočnoevropskog “mirovnog tabora” ovaj komunikacijski jaz još uvijek je jedno od tipičnih obilježja ovog oblika međunarodne suradnje. Možda bi prvi korak ka premošćivanju ovog jaza mogao biti razvoj odgojno-obrazovne teorije koja se oslanja i na ogromno iskustvo i znanje akumulirano u tim zemljama tokom posljednjih nekoliko decenija.

Kako su problemi strukturirani uvijek ovisi o leći kroz koju ih promatramo. Problemima kojima se bavimo u ovom radu može se pristupiti kao sociološkim, pedagoškim ili čak političkim pitanjima. Ovaj rad njima pristupa iz perspektive javne politike. Zbog toga se konceptualni okviri koje primjenjujemo u ovom radu ne uklapaju u one što se općenito koriste u srednjoevropskoj i istočnoevropskoj literaturi. Osim toga, neki terminološki i konceptualni pomaci možda su uzrokovani činjenicom da je jedan od “skrivenih planova” ovog opusa da se izloži i istraži važnost prevladavajuće teorije o obrazovnoj politici u zemljama Srednje i Istočne Evrope tokom perioda tranzicije. Naprimjer, izgleda da se terminologija (i njome pokriveni pristupi) koja se koristi u obimnoj literaturi o obrazovnoj promjeni ne može lako primijeniti za svrhe i u sklopu ovog pregleda. Pa ipak, budući da je svrha ovog rada vrlo praktična, teoretske implikacije problema što se obrađuju na narednim stranicama ostat će neotvorene.

Gotovo svako ko je, nakon što je pročitao prvu verziju ovog rada, pokušao da mi pomogne da mu dam konačan oblik imao je poteškoća da utvrdi kojem žanru pripada. Ovaj rad ne predstavlja “akademska” analizu karakteristika obrazovne promjene u istočnoevropskim i srednjoevropskim zemljama, niti pregled do kojeg se došlo dubinskom analizom dostupnih podataka. Radi se o sažetom pregledu, kompilaciji informacija i znanstveno-istraživačkih rezultata koji su nam već na raspolaganju, o pokušajima zemalja u navedenoj regiji da izvrše obrazovnu reformu. Usto, ovaj pothvat je pokušaj da se rezimira iskustvo autora, koji je u drugoj polovini devedesetih radio kao savjetnik u svim zemljama u navedenoj regiji. Nadalje, namjera ovog pregleda nije da posluži kao “vodič” za razvoj obrazovne politike, u pojedinim zemljama, nego pokušava prikazati neku

vrstu destilata obrazovne promjene u ovoj regiji. Dakle, primjeri iz pojedinih zemalja imaju za cilj da se ilustriraju poruke ove knjige i da se istaknu tipične sličnosti i razlike među tim zemljama.

- Ako sociolog koji se bavi empirijskim istraživanjem u oblasti obrazovanja bude čitao ovaj rad, otkrit će da nije dovoljno dobro potkrijepljen dokazima dobivenih istraživanjem. Glavni razlog za to je činjenica da istraživanje javne obrazovne politike jednostavno ne postoji u zemljama Srednje i Istočne Evrope. U većini slučajeva morao sam se oslanjati na vlastito iskustvo i iskustvo nekolicine sretnika (naprimjer, mojih kolega sa Instituta za obrazovnu politiku¹) koji se bave sličnim poslom u tim zemljama. Međutim, vjerujem da će ovaj rezime stečenog iskustva pomoći ako ništa drugo onda bar da se formuliraju odgovarajuća pitanja u budućnosti. S obzirom da je ovaj pregled napisan iz regionalne perspektive, on radije naglašava sličnosti među zemljama u ovom području nego velike razlike. Ipak, važno je primijetiti da gotovo sve u okviru ove opće tvrdnje ima samo relativnu težinu. Sve probleme što se spominju na narednim stranicama treba pažljivo provjeriti unutar specifičnog konteksta svake pojedine zemlje. Iako bi neka od pitanja što ih ovaj rad postavlja mogla vrijediti i za visoko obrazovanje, u ovom radu težište se stavlja na probleme politike preduniverzitetskog obrazovanja. To, dakako, ne znači da se naš djelokrug treba temeljiti na razdvajanju općeg i visokog obrazovanja.

Prvu verziju ovog rada napisao sam u ljeto 1999. godine. Od tada se o njemu raspravljalo u nekoliko prilika i dobio sam izuzetno vrijedne priloge od stručnjaka kako iz ove regije tako i izvan nje. Nadalje, morao sam se ponovo vratiti na ovaj rad u svjetlu suvremenih kretanja i novih nastojanja na obrazovnoj reformi u nekoliko zemalja.

Teško je i samo popisati sve ljude kojima dugujem svu svoju zahvalnost na njihovoj pomoći. Prije svega, želio bih se zahvaliti na kritičkim ali korisnim komentarima što su ih dali James Socknat, Thomas B. Timar, Péter Darvas, János Setényi, Walter Beveridge, Bart Maes i Cameron Harrison. Također se zahvaljujem na ozbiljnim diskusijama o prvoj verziji ovog rada u na Institutu za obrazovnu politiku. Ohrabrenje mojih kolega uvijek mi je mnogo značilo. Posebno se zahvaljujem Susan Wright, koja je vrijedno radila na podacima što sam ih koristio u analitičkim dijelovima, te Gábor Halászu i Thomas J. Alexanderu, koji su izvršili recenziju konačne verzije ovog rada.

Péter Radó

¹ The Institute for Educational Policy